ප්‍රත්‍ය ධර්ම සරලව

හේතු ප්‍රත්‍ය

ගල්කිස්සේ සාසනධජ හිමි

පට්ඨාන ප්‍රත්‍යය සරලව

1. හේතු ප්‍රත්‍යය

ගල්කිස්සේ සාසනධජ හිමි

විවේකාරාම සේනාසනය

ගොඩකන්ද

කරාපිටිය

0718305009

2026 05 30

පිදුම

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය,

ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථාවේ

මහා නායක

ධුරන්දර

විටියල ජනානන්ද

මහා ස්වාමින් වහන්සේ ට

දෙපා නමස්කාර පූර්වකව

ගෞරවයෙන් පුදමි.

ගල්කිස්සේ සාසනධජ හිමි

හැඳින්වීම

අද ලෝකයේ මිනිසුන් තම ජීවිතය වටහා ගන්නේ තමන් අදහන ආගමට අනුවය. එයිනුත් බොහෝ දෙනෙක් විශ්වාස කරන්නේ තමන්ගේ ජීවිතයේ සිදුවන සෑම හැරවුම් ලක්ෂ්‍යයක් සමගම දෙවියන් වහන්සේගේ කැමැත්ත (God's Will) හෝ කලින් ලියැවුණු දෛවයක් පවතින බවයි. ඇතැම් දෘෂ්ටීන් මගින් පෙන්වා දෙන්නේ ග්‍රහයන් විසින් මනුෂ්‍යයා පාලනය කරන බවකි. තවත් පසෙකින් බටහිර මනෝවිද්‍යාව (Western Psychology) පෙන්වා දෙන්නේ මිනිසා මෙහෙයවනු ලබන්නේ යටිසිතේ තැන්පත් වූ බාහිර අත්දැකීම් සහ පාරිසරික බලපෑම් මඟින් බවයි. නමුත් මේ සියලු මතවාදයන් අභිබවා යමින්, "පට්ඨාන ධර්මය" මිනිස් ජීවිතයේ සැබෑ රහස මුළුමනින්ම හෙළිදරව් කරයි.

පට්ඨානය යනු ඔබේ සිතේ ගැඹුරුම ස්වභාවය විග්‍රහ කරන මනෝවිද්‍යාත්මක සත්‍යයකි. බුදු හිමියන් පෙන්වා දෙන්නේ බාහිර මැවුම්කරුවෙකු හෝ අත්භූත බලවේගයක් වෙනුවට, මේ මොහොතේ ඔබේ ජීවිතය ඇතුළතින්ම මෙහෙයවන්නේ පට්ඨාන දේශනාවෙන් හඳුන්වාදුන් "ප්‍රත්‍යය විසිහතර" (24 Conditions) නමැති මූලික ශක්තීන් පද්ධතිය බවයි.

පට්ඨානය යනු උරගලකි. ඔබ විවේක ඇති මොහොතක පියවරෙන් පියවර මෙය කියවන්න. කියවන අතරතුර මෙම එක් එක් ප්‍රත්‍ය ධර්ම තමන් තුළින්ම ගලපා උරගා බලන්න (පච්චත්තං වේදිතබ්බෝ විඤ්ඤූහී). මතක තියාගන්න, මෙහිදී ඔබට ලැබෙන්නේ ඔබවම නිරුත්තර බවට පත්වන පරිණත දැනුමකි. ඒ ධර්මයේ ඇති යථාර්ථවාදී බවයි.

ලොව ඇති විවිධ ආගමික සංකල්ප පමණක් නොව, විශේෂයෙන් බටහිර මනෝවිද්‍යාවද ඔබගේ ඇස් ඉදිරිපිටම පුස්සක් වී යන ආකාරය පෙනෙනු ඇත. මෙම වචන අතිශයෝක්තියක් නොව, ඔබටම අත්විඳිය හැකි යථාබෝධය ඔබව විශ්මයට පත් කරනු නිසැකය. සමහර විට ඔබ උපතින්ම බෞද්ධයෙකු විය හැක. නමුත් මෙය කියවා අවසන් වන ඔබ

ලබන වැටහීම නිසාම බුදු දහම මොනතරම් උසස් මග පෙන්වීමක් දැයි ඔබට තේරුම් යනු ඇත. මිනිසෙකුට ලැබිය හැකි උසස්ම සහ සැබෑවටම ප්‍රායෝගිකම මග පෙන්වීම බුදු හිමියන් විසින් ලබා දී ඇති බව වටහා ගැනීමට ඔබට ලැබෙන මහඟු අවස්ථාව මෙයයි.

ලෝකයේ සිටින මිනිසුන්ගේ බුද්ධි මට්ටම සහ මානසික ශක්තිය එකිනෙකාට වෙනස්ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ මනුෂ්‍යයන්ගේ මේ සිතීමේ සහ වැටහීමේ ශක්තිය අනුව දහම් දෙසීමේ ප්‍රධාන ක්‍රම 3ක්

අනුගමනය කළහ. 1. චතුරාර්ය සත්‍යය, 2. පටිච්චසමුප්පාදය, 3. පට්ඨාන දේශනාව. මෙම ධර්මය අවබෝධ කරන පුද්ගලයෝ කොටස් 4කි.

1. **උග්ඝටිතඥ්ඥ (Instant Learners - ක්ෂණික වැටහීම ඇති අය):** ධර්මය ඉතා කෙටියෙන්, එකම එක ගාථාවකින් හෝ කෙටි වාක්‍යයකින් ඇසුණු සැණින් ගැඹුරුම සත්‍යය ක්ෂණිකව අවබෝධ කරගැනීමට තරම් මහා ප්‍රඥාවක් ඇති පුද්ගලයෝය.
   - **ධර්ම ගැලපීම:** මොවුන්ට ධර්මාවබෝධය සඳහා හකුළුවා දක්වන දේශනාව වූ "චතුරාර්ය සත්‍ය දේශනාව" පමණක් වුවද ප්‍රත්‍ය (උපකාරී) වේ.
2. **විපචිතඥ්ඥ (Analytical Learners - විස්තරයෙන් වටහාගන්නා අය):** කෙටියෙන් කී පමණින් මුළු දහමම වැටහෙන්නේ නැති වුවත්, එම අදහස කොටස් වශයෙන් බෙදා, විස්තරාත්මකව පැහැදිලි කර දෙන විට මනාව ධර්මය අවබෝධ කරගන්නා අයයි.
   - **ධර්ම ගැලපීම:** මොවුන්ගේ ධර්මාවබෝධය සඳහා මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ දේශනාවක් වූ "පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව" ප්‍රත්‍ය වේ.
3. **නෙය්‍ය (Guided Learners - පියවරෙන් පියවර වටහාගන්නා අය):** කෙටියෙන් හෝ මධ්‍යම මට්ටමින් ඇසූ පමණින් සත්‍යය වැටහෙන්නේ නැත. කල්‍යාණ මිත්‍රයන්ගේ ඇසුරින්, නිරන්තරයෙන් දහම් හදාරමින් සහ පිළිවෙත් පුරමින් පියවරෙන් පියවර මානසිකව දියුණු විය යුතු අයයි.
   - **ධර්ම ගැලපීම:** මොවුන්ගේ ධර්මාවබෝධය සඳහා විස්තරාත්මක දේශනාවක් වූ "පට්ඨාන ධර්මය" ප්‍රත්‍ය වේ.
4. **පදපරම (Literal Learners - අනාගත අඩිතාලම සකස් කරන්නෝ):** මේ ජීවිතයේදී මාර්ග ඵල අවබෝධ කර ගැනීමට බාධා තිබුණද, ඉතාමත් ශ්‍රද්ධාවෙන් ධර්මයේ වචන, සහ සූත්‍ර දේශනාවන් කියවමින් හා ශ්‍රවණය කරමින් ධර්මය මනාව හදාරන පුද්ගලයෝය.
   - **ධර්ම ගැලපීම:** මොවුන් උත්සාහය අත්නොහැර කරන මේ "උදාර දහම් හැදෑරීම" මතු සසර ගමන පුරාම ඔවුන්ව වැරදි මඟට යා නොදී ආරක්ෂා කරන, අනාගත දිනක නිවනට මග පාදන ශක්තිමත් අඩිතාලමක් බවට පත් වේ. ධර්මය වටහා ගැනීම සඳහා ද විස්තරාත්මක දේශනාවක් වූ "පට්ඨාන ධර්මය" ප්‍රත්‍ය වේ.

පට්ඨාන ප්‍රත්‍ය 12 ක යථාර්ථය

1. **හේතු ප්‍රත්‍යය (Root Condition):** අපේ ජීවිත සාර්ථකත්වයේ මුදුනටම ඔසවා තබන්නේත්, නැතහොත් නොසිතූ මොහොතක අගාධයටම ඇද දමන්නේත් බාහිර ලෝකයේ බලපෑම් නොවේ; ඒ අපේම සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන "හේතු ප්‍රත්‍යය" නමැති මහා බලවේග හයක ස්වභාවය බව මෙයින් හෙළි වේ.
2. **ආරම්මණ ප්‍රත්‍යය (Object Condition):** සිත යනු ස්වාධීන දෙයක් නොවේ; එය හැමවිටම අරමුණක වහලෙකි. ඔබ දකින, අසන දේ සිත ඇදගන්නා මහා චුම්බකයක් බඳුය. මෙය වටහාගෙන, බාහිර අරමුණු කරා යන ගමන පාලනය කිරීමෙන් ඔබේ සමස්ත ජීවන රටාවම වෙනස් කරගත හැක.
3. **අධිපති ප්‍රත්‍යය (Predominance Condition):** බාහිර සමාජ රැල්ලට ගසාගෙන නොගොස් ජීවිතය ජයගැනීමට නම් සිත තුළ දැඩි ඒකාධිපති බලයක් තිබිය යුතුය. ඡන්දය, විමංසාව, හෝ වීරිය ඔබේ සිතේ ප්‍රධාන නායකයා කරගත් විට, විශ්වයේ පවතින ඕනෑම බාධකයක් බිඳ දැමීමේ නායකත්ව ශක්තිය ඔබට ලැබේ.
4. **අනන්තර ප්‍රත්‍යය (Contiguity Condition):** කාලය යනු මනඃකල්පිතයකි; සැබෑව නම් සිතුවිලි ධාරාවේ අඛණ්ඩ ගලායෑමයි. පෙර සිතක් නැති වන සැණින්, තමා සතු වූ සියලු සංසාරික මතක දත්ත සහ ශක්තීන් (Data Transfer) කිසිදු හිස්තැනක් නොතබා ඊළඟ සිතට දායාද කරන විශ්වීය නීතිය මෙයින් හෙළි වේ.
5. **සමනන්තර ප්‍රත්‍යය (Immediate Contiguity Condition):** සිතුවිලි එකිනෙක මාරු වන්නේ අහඹු ලෙස හෝ අවුල් සහගතව නොවේ; එය අතිශය පටිපාටිගත ක්ෂණික ක්‍රියාවලියකි. මේ විශ්වීය මනෝවිද්‍යාත්මක නීතිය වටහාගත් තැනැත්තා ක්ෂණික කෝපය හමුවේ වුවද මනස අවුල් කර නොගෙන වහාම සිත යහපත් අතට හරවා ගනියි.
6. **සහජාත ප්‍රත්‍යය (Co-nascence Condition):** මනස සහ කය (රූපය) යනු වෙන් වෙන්ව පවතින ලෝක දෙකක් නොවේ. සිත උපදින එකම ක්ෂණයේදී, ඒ සිතේ ස්වභාවයට අනුව මුළු රූපස්කන්ධයම පෝෂණය කරන "චිත්තජ රූප" එකටම උපදියි. මනස ප්‍රබෝධමත් වන විට කය එකවරම නිරෝගී වන්නේ මේ අත්‍යන්ත බැඳීම නිසාය.

7. **අඤ්ඤමඤ්ඤ ප්‍රත්‍යය (Reciprocity Condition):** ලෝකයේ කිසිදු මානසික ධර්මතාවයකට තනිවම පැවතිය නොහැක. සිත සහ හැඟීම් (චෛතසික) එකිනෙකාට මුක්කුවක් මෙන් අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් උසුලාගෙන සිටියි. ජීවිතයේ සමතුලිතතාවය රඳා පවතින්නේ මේ අන්‍යෝන්‍ය උපකාරය මතය.

8. **නිස්සය ප්‍රත්‍යය (Dependence Condition):** අපේ අන්භූත සිතුවිලි සියල්ලටම උපදින්නට නම් කායික පදනමක් අවශ්‍යමය. ඇස, කන, සහ හෘදය වස්තුව නමැති රූපමය අඩිතාලම මතම මනස උපදින බව වටහා ගැනීම, කායික පීඩාවන් හමුවේ වුවද මනස නොසැලී ශක්තිමත්ව තබාගැනීමට මඟ පෙන්වයි.

9. **උපනිස්සය ප්‍රත්‍යය (Sufficient Dependence Condition):** ඔබේ වර්තමාන තීරණ සියල්ල මෙහෙයවනු ලබන්නේ ඔබේම අතීත මතකයන්, පුරුදු සහ ඔබ ඇසුරු කරන පරිසරය විසිනි. මේ බලවත්ම පෙළඹවීම (Subconscious Patterns) හඳුනාගැනීමෙන්, වැරදි ජීවන රටාවන්ගෙන් මිදී ඉරණම වෙනස් කරගත හැක.

10. **පුරේජාත ප්‍රත්‍යය (Pre-existence Condition):** ලෝකය සැමවිටම අපේ සිතට වඩා කලින් ඉපිද පවතියි. ඇසත්, බාහිර රූපයත් කලින් ඉපිද තිබීම නිසා වර්තමාන සිත උපදියි. මේ පූර්ව පැවැත්ම දෙස අවධියෙන් බැලීමට හුරුවීමෙන්, බාහිර රූප-ශබ්ද හමුවේ සිත මුළා වීම වළකියි.

11. **පච්ඡාජාත ප්‍රත්‍යය (Post-existence Condition):** අපේ සිරුර පවතිනුයේ ආහාරයෙන් පමණක් නොවේ; පසුව උපදින උතුම්, ධෛර්යසම්පන්න සිතුවිලි මඟින් කලින් උපන් ශරීරය තවදුරටත් ශක්තිමත් කර පෝෂණය කරයි. මනෝකායික විද්‍යාවේ (Psychosomatic) උත්කෘෂ්ට රහස මෙයින් හෙළි වේ.

12. **ආසේවන ප්‍රත්‍යය (Repetition Condition):** පුරුද්ද යනු සිතේ ශක්තිය සත්ගුණයකින් බලවත් කරන මහා මෙහෙයුමකි. යහපත් හෝ අයහපත් දේ නැවත නැවත සිතන විට එය චරිතය බවට පත්වේ. අකුසල් සිතිවිලි පුනරාවර්තනය වීම වහා නතර කර, කුසල් පුරුදු ස්ථාවර කරගැනීමට මෙයින් මඟ පෙන්වයි.

ගල්කිස්සේ සාසනධජ හිමි.

2026 – 5 - 30

"පට්ඨාන සාගරයට යන නෞකාව හදමු"

"යෝ නිරුක්තිං න ජානාති, ජානාති පිටකත්තයං,
පදේ පදේ විකංකෙයිය, වනේ අන්ධ ගජෝ විය."

අර්ථ විග්‍රහය:

- **යෝ නිරුක්තිං න ජානාති:** යමෙක් පදයක නිරුක්තිය (වචනයක අර්ථය ගොඩනැගෙන ආකාරය හෝ එහි මුල් අර්ථය) නොදන්නේද,
- **ජානාති පිටකත්තයං:** හේ ත්‍රිපිටකයම දැන සිටියත්,
- **පදේ පදේ විකංකෙයිය:** එක් එක් පදය විග්‍රහ කරන විට (සැක සහිත තැන්වලදී) නොයෙක් ආකාරයෙන් සැකයට (විචිකිච්ඡාවට) බඳුන් වේ,
- **වනේ අන්ධ ගජෝ විය:** වනයක අතරමං වූ අන්ධ ඇතෙකු මෙනි.

"ධර්මය පිළිබඳ ගැඹුරු අවබෝධයක් ලැබීමට නම්, ශබ්ද ශාස්ත්‍රය සහ නිරුක්තිය පිළිබඳ දැනුම අත්‍යවශ්‍ය වේ. වචනයක නිරුක්තිය නොදන්නා තැනැත්තා පිටකත්‍රයම උගත්තද, ඔහු පදයක් පදයක් පාසා සැකයට බඳුන් වේ. ඔහු වනාන්තරයක අතරමං වූ අන්ධ ඇතෙකු මෙන් ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමේදී අසරණ වේ."

පට්ඨාන මහා ප්‍රකරණය යනු අප්‍රමාණ රළ පෙළක් ඇති මහා සාගරයක් වැනිය. සාගරය දකින්නට ඕනෑම කෙනෙකුට හැකි වුවත්, එහි ගැඹුරට ගොස් මුතු මැණික් සොයා ගත හැක්කේ දක්ෂ නාවිකයෙකුට පමණි. ඔබ මේ කියවන්නට යන්නේ ඒ මහා සාගරය තරණය කිරීමට අවශ්‍ය **"සුන්දර නෞකාව"** සාදා ගන්නා ආකාරයයි.

මෙය වටහා ගැනීමට මම ඔබට උපමාවක් දක්වමි. ඔබ සිතනවද අපේ සිතුවිලි හෝ ක්‍රියාවන් තනිවම සිදුවන බව, නමුත් සත්‍යය එය නොවේ. පැළයක් හටගන්නට බීජය පමණක් ප්‍රමාණවත්

නැත; පස, ජලය, හිරු එළිය සහ වාතය යන සියල්ලේම එකතුවෙන් පැළය වැඩේ. එමෙන්ම, ලොව පහළ වන ජීවිත හෙවත් නාම-රූප හටගන්නේ පවතින්නේත් තවත් බොහෝ දේ උපකාරයෙනි. මේ උපකාරී වන ධර්මතාවලට **"ප්‍රත්‍යය"** කියා කියනු ලැබේ.

ප්‍රත්‍යය ධර්මය යනු එකකි; එහි ඇති **ශක්තිය** තවත් එකකි.

ඔබට සිතේ ක්‍රියාවලිය වටහා ගන්න හැකිද?

අපි **"හේතු ප්‍රත්‍යය"** උදාහරණයට ගනිමු. ඔබේ සිත තුළ කෝපයක් ඇති වන විට එහි **"ද්වේෂය"** නමැති චෛතසිකය පවතී.

1. මෙතැනදී "ද්වේෂය" නමැති නාම ධර්මය "ප්‍රත්‍යය ධර්මය"වේ.
2. නමුත් ඒ ද්වේෂය විසින් ඔබේ මුළු සිතම අවුල් කර, චිත්තජ රූප උපදවා, ඒ රූප මගින් ගත වෙවුලවා සිත ඒ වෛරී අරමුණෙහි තදින් ගැටගසන්නේ යම් බලයකින්ද, අන්න ඒ ක්‍රියාත්මක වන බලය "ප්‍රත්‍යය ශක්තිය" වේ.

දහමෙහි මෙසේ දක්වා ඇත**;** ලෝකයේ පවතින ශක්තීන් අතරින් බලවත්ම ශක්තිය පවතින්නේ මේ ප්‍රත්‍යය ධර්මයන් තුළ ක්‍රියාත්මක වන මානසික ශක්තීන් තුළය.

- උදාහරණයකට ඔබ ඇඳ සිටින වස්ත්‍රය ගන්න. වස්ත්‍රය එකම වුවත් එය ඔබට ආකාර කිහිපයකින් උදව් කරයි:
    1. ශරීරය වසන්නට උදව් වෙයි.
    2. ශරීරය ලස්සන කරන්නට උදව් වෙයි.
    3. මැසි මදුරුවන්ගෙන් රකින්නට උදව් වෙයි.
    4. සීතලෙන් රකින්නට උදව් වෙයි.

අන්න ඒ වගේ, සිතේ උපදින එකම ප්‍රත්‍යකට තවත් ධර්ම රාශියකට විවිධ ආකාරයෙන් ශක්තිය ලබා දිය හැකියි. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙසේ උපකාර වන ආකාර 24ක් වදාළ සේක. එය "සූවිසි ප්‍රත්‍යයයි"

නියෙන් කළ යුත්ත පොරොවෙන් නොකරමු

නියෙන් කළ යුතු දේ පොරොවෙන් කරන්නට යාම නිශ්ඵල වෙහෙසකි. පට්ඨානය ඉගෙනීමට පෙර මූලික ධර්මයන් (පරමාර්ථ ධර්ම) දැන සිටීම අත්‍යවශ්‍ය වන්නේ ඒ නිසයි. මේ ලිපියෙන් අප ලබන ලොකුම ලාභය වන්නේ:

- **ප්‍රත්‍යය:** ශක්තිය ලබා දෙන දේ.
- **ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න:** ඒ ශක්තියෙන් හටගන්නා දේ.
- **ප්‍රත්‍යනීක:** ඒ ශක්තියට අදාළ නොවන දේ.

යන කරුණු තුන (ත්‍රිරාශිය) නිවැරදිව හඳුනාගෙන, ධර්ම සාගරයට බහින්නට පෙර අවශ්‍ය මූලික පදනම සකස් කර ගැනීමයි. පට්ඨානය

ඉගෙනීම වෙහෙසක් නොව **ආස්වාදයක්** වන්නේ එතැන් සිටය.

පොදු ත්‍රිපද විභාගය (පට්ඨානුද්දෙසදීපනී ඇසුරින්)

පාලි පාඨය:

"තත්‍ථ පච්චයධම්මා නාම යෙ ධම්මා පච්චයභූතා, තෙ පච්චයධම්මා. පච්චයුප්පන්නධම්මා නාම යෙ ධම්මා පච්චයෙහි පච්චයූපට්ඨිතා, තෙ පච්චයුප්පන්නධම්මා. පච්චනීකධම්මා නාම යෙ ධම්මා පච්චයපච්චයුප්පන්නෙහි අඤ්ඤෙ, තෙ පච්චනීකධම්මා."

සිංහල තේරුම:

1. **ප්‍රත්‍යය ධර්ම (Paccaya-dhamma):** "එහි ප්‍රත්‍යය ධර්ම නම්, ප්‍රත්‍යය භාවයට පැමිණි (උපකාරක ශක්තියෙන් යුත්) යම් ධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද, ඔවුහු ප්‍රත්‍යය ධර්ම නම් වෙති."
2. **ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම (Paccayuppanna-dhamma):** "ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම නම්, ප්‍රත්‍යය ධර්මයන් විසින් (උපකාරක බලයෙන්) උපදවන ලද (හටගන්නා ලද) යම් ධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද, ඔවුහු ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම නම් වෙති."
3. **ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම (Paccanīka-dhamma):** "ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම නම්, එම ප්‍රත්‍යය ධර්මයන්ගෙන් ද ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්මයන්ගෙන් ද අන්‍ය වූ (ඒවාට අයිති නැති) යම් ධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද, ඔවුහු ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම නම් වෙති."

ත්‍රිරාශි විග්‍රහය තුළින් ප්‍රත්‍යයක් ක්‍රියා කරන ආකාරය

අභිධර්මයේ ඕනෑම ප්‍රත්‍යයක් ක්‍රියා කරන ආකාරය විද්‍යාත්මකව සහ පැහැදිලිව වටහා ගැනීමට ඇති එකම ක්‍රමවේදය **ත්‍රිරාශි විග්‍රහයයි**. එහිදී ප්‍රත්‍යයක ක්‍රියාකාරිත්වය කොටස් තුනකට බෙදා දක්වයි. ත්‍රී රාශිය දැනගනිම නිසා ඉගෙනුමට ඇති සියලූ ගැටළු බාදක ඉවත්වේ :

ප්‍රත්‍ය ධර්මයේ "ත්‍රී රාශිය"
සහ සබන් වෙළඳාමේ උපමාව

යම්කිසි කාර්යයක් හෝ සිදුවීමක් සිද්ධ වෙනකොට මුළු විශ්වයම කොටස් 3කට (රාශි 3කට) බෙදන්න පුළුවන්. අපි ඒක මුදලාලිගේ සබන් වෙළඳාමෙන් වටහා ගනිමු:

1. ප්‍රත්‍ය රාශිය (හේතු සාධක කොටස)

- **උපමාව:** මුදලාලි සබන් කැට 100ක් රු. 40 ගානේ රු. 4000ක් වියදම් කරලා ගන්නවා. මේ **රු. 4000 වියදම (මූලධනය)** තමයි මුළු ගනුදෙනුවටම මුල් වන පදනම.
- **ධර්ම ගැලපීම:** යම් ඵලයක් උපදවන්න ශක්තිය දෙන, මුල් වන හේතු කාරණා සියල්ල අයිති වෙන්නේ **"ප්‍රත්‍ය"** රාශියටයි. (මෙහිදී රු. 4000 වියදම ප්‍රත්‍යය වේ).

2. ප්‍රත්‍යෝත්පන්න රාශිය (හටගත් ඵලයේ කොටස)

- **උපමාව:** මුදලාලි සබන් කැටයක් රු. 50 ගානේ විකුණලා රු. 5000ක ආදායමක් ලබනවා. රු. 4000ක් වියදම් කරපු නිසා ලැබුණු **රු. 1000 ශුද්ධ ලාභය** (ප්‍රතිඵලය) තමයි මෙතැන තියෙන්නේ.
- **ධර්ම ගැලපීම:** ප්‍රත්‍යයන්ගේ (හේතුවල) ශක්තිය නිසා අලුතින්ම හටගන්නා ඵලයන් අයිති වෙන්නේ **"ප්‍රත්‍යෝත්පන්න"** රාශියටයි මෙහිදී රු. 1000 ලාභය ප්‍රත්‍යෝත්පන්නය වේ.

3. ප්‍රත්‍යනීක රාශිය (අදාළ නොවන/සතුරු කොටස)

- **උපමාව:** කඩේ සබන් විතරක් නෙවෙයි, පරිප්පු, සීනි, පොල්තෙල් වැනි තව ඕනෑතරම් බඩු තියෙනවා. හැබැයි මේ සබන් කැට 100 ගනුදෙනුවට සහ ඒකෙන් ලැබෙන ලාභයට ඒ අනිත් බඩුවල කිසිම සම්බන්ධයක් හෝ බලපෑමක් නැහැ.
- **ධර්ම ගැලපීම:** යම් නිශ්චිත හේතු-ඵල ක්‍රියාවලියක් සිද්ධ වෙනකොට, ඒ ක්‍රියාවලියෙන් උපදින්නේත් නැති, ඒකට උදව් කරන්නේත් නැති, එයින් බැහැරව පවතින විශ්වයේ අනෙක් සියලුම ධර්මයන් අයිති වෙන්නේ **"ප්‍රත්‍යනීක"** රාශියටයි. (මෙහිදී කඩේ ඇති අනිත් බඩු ප්‍රත්‍යනීක වේ).
- මේ කඩේ ගනුදෙනුව තේරුනා නම් ඔබට පට්ඨාන ප්‍රත්‍යය 24 නිරවුල්ව ඉගෙනීමට සුදුස්සෙක් වන්නේය. පට්ඨාන සාගරයේ කිමිදෙන්න නැවක් සදා ගත්තෙකු ද වෙයි.

1. ප්‍රත්‍යය රාශිය යනු කුමක්ද?

යම් ඵලයක් (ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නයක්) හටගැනීම සඳහා හෝ පවත්වාගෙන යාම සඳහා **ශක්තිය ලබා දෙන** පාර්ශවය මෙයට අයිති වේ. පහනේ උදාහරණයට අනුව:

තෙල්, වැටිය සහ ගිනිකූර යන මේ සියල්ල "ප්‍රත්‍යය" වේ.

- මෙහිදී මේවාට "ප්‍රත්‍යය" යැයි කියන්නේ, ආලෝකය නම් වූ ඵලය ලබා දීමට අවශ්‍ය කරන **බලය (Power)** සපයන්නේ මේවා බැවිනි.

2. "කවුද බලය දෙන්නේ?" (The Power Source)

මෙම නීතියෙන් අදහස් කරන්නේ ක්‍රියාවලියක **ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරියා** හඳුනා ගැනීමයි. පරමාර්ථ ධර්මවලදී මෙය මෙසේ ක්‍රියාත්මක වේ:

- **කුසල් සිතක්** ඉපදීමට නම්, එයට අනිවාර්යයෙන්ම **"අලෝභය"** (ලෝභය නැතිකම) වැනි චෛතසිකයක උපකාරය අවශ්‍ය වේ.
- එහිදී අලෝභය යනු එම සිතට කුසල් බලය ලබා දෙන **හේතුව (ප්‍රත්‍යය)** වේ.

3. ප්‍රත්‍යය රාශිය හඳුනාගැනීමේ ලක්ෂණ

- **උපකාරකත්වය:** ඵලයට වාරුවක් වීම.
- **නියත බව:** එම ප්‍රත්‍යය නැතිනම් ඵලය හටගත නොහැකි වීම.
- **විවිධත්වය:** එකම ඵලයකට ප්‍රත්‍යයන් කිහිපයක් තිබිය හැකිය (පහනට තෙල්, වැටිය, ගිනිකූර යන සියල්ල අවශ්‍ය වන්නා සේ).

2. ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න රාශිය යනු කුමක්ද?

මෙම රාශිය හඳුනාගැනීමේ ක්‍රමවේදය මෙසේ විග්‍රහ කළ හැකිය:

ක්‍රමවේදය: "හටගන්නා" හෝ "පවතින" ස්වභාවය

- ප්‍රත්‍යය (හේතුව) මගින් ලබා දෙන ශක්තිය වැය වී, ඒ හරහා අලුතින් යමක් නිර්මාණය වේ නම් හෝ පවතින දෙයක් ආරක්ෂා වේ නම් එය මෙයට අයිති වේ.
- **උදාහරණය:** තෙල්, වැටිය සහ ගිනිකූර යන "ප්‍රත්‍යයන්" නිසා අවසානයේ අපට ලැබෙන **"පහන් දැල්ල"** හෙවත් **"ආලෝකය"** ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නයයි.

නීතිය: "උපකාරය ලබාගෙන උපදින්නේ කවුද?"

මෙය හඳුනා ගැනීමට ඇති සරලම මිනුම්දණ්ඩ මෙයයි. අභිධර්මයේදී මෙය මෙසේ යොදාගනී:

- **පරමාර්ථ වශයෙන්:** අලෝභය (හේතුව) නිසා උපදින **"කුසල් සිත"** ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නයයි.
- මෙහිදී බලන්නේ ශක්තිය ගලා එන්නේ කා වෙතටද යන්නයි.

ශක්තිය ලබාගෙන අවසානයේ මතු වන ධර්මය "ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න" රාශියට ඇතුළත් කරයි.

හඳුනාගැනීමේ ලක්ෂණ:

1. **පරායත්ත බව:** හේතුව නැතිනම් මේ ධර්මයට තනිවම උපදිය නොහැක.
2. **ක්ෂණික බව:** හේතුව ක්‍රියාත්මක වන මොහොතේ හෝ ඉන් අනතුරුව නියත වශයෙන්ම මතු වීම.

3. ප්‍රත්‍යනීක රාශිය යනු කුමක්ද?

මෙම රාශිය හඳුනාගැනීම සඳහා ගණිතමය සූත්‍රය මෙසේ විග්‍රහ කළ හැකිය:

ක්‍රමවේදය: පරමාර්ථ ගණිතමය සූත්‍රය

ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම සොයා ගැනීමට නම්, මුළු පරමාර්ථ ධර්ම ප්‍රමාණයෙන් (සිත්, චෛතසික, රූප, නිබ්බාන) අදාළ ප්‍රත්‍යයට හිමි "ඵල" රාශිය ඉවත් කළ යුතුය.

- **සූත්‍රය:** ප්‍රත්‍යනීක = [මුළු ධර්ම] - [ප්‍රත්‍ය + ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න] **උදාහරණය:** පහන දැල්වීමේදී "ආලෝකය" ඵලය (ප්‍රත්‍යයෝත්පන්නය) නම්, එම ආලෝකයට අයිති නැති ලෝකයේ ඇති **අන් සියලුම දේ** (අඳුර, බාහිර වස්තූන් ආදිය) ප්‍රත්‍යනීක ගොඩට වැටේ.

නීතිය: "ඵලයට අයිති නැති සියල්ල" (The Non-Results)

මෙය හඳුනා ගැනීමට ඇති ප්‍රධානතම නීතිය වන්නේ "වෙන් කිරීමේ නීතියයි".

- මෙහිදී එම ධර්මය "නරක" නිසා හෝ "විරුද්ධ" නිසා ප්‍රත්‍යනීක වන්නේ නැත; එය සරලවම ප්‍රත්‍යෝත්පන්නය හෙවත් **ඵල රාශිය (Result list) ඇතුළේ නැති නිසා** ප්‍රත්‍යනීක ලෙස නම් කෙරේ.

1. හේතු ප්‍රත්‍යය
(Root Condition)
"හේතුහුතො පච්චයො හේතුපච්චයො"

මූලයක් (මුලක්) ලෙස උපකාර වන ධර්මය හේතු ප්‍රත්‍යය නම් වේ. ඔබ මොහොතකට සිතන්න; මහා කුණාටුවකට වුවත් දැවැන්ත වෘක්ෂයක් බිම හෙළන්නට බැරි වන්නේ ඇයි? හේතුව බාහිරින් පෙනෙන ශක්තිය නොව, පොළොව යට තදින් සවි වී ඇති මුල් විසින් ගස ස්ථාවරව තබාගැනීමයි. ඉගැන්වීමේ පහසුව උදෙසා, සිත සහ චෛතසිකයන්ගේ පැවැත්ම ද එවැනිම වෘක්ෂයකට උපමා කළ හැකිය. මෙහි වචන දෙකක එකතුවක් ඇත. එනම් "හේතු" සහ "ප්‍රත්‍යය" යන්නයි.

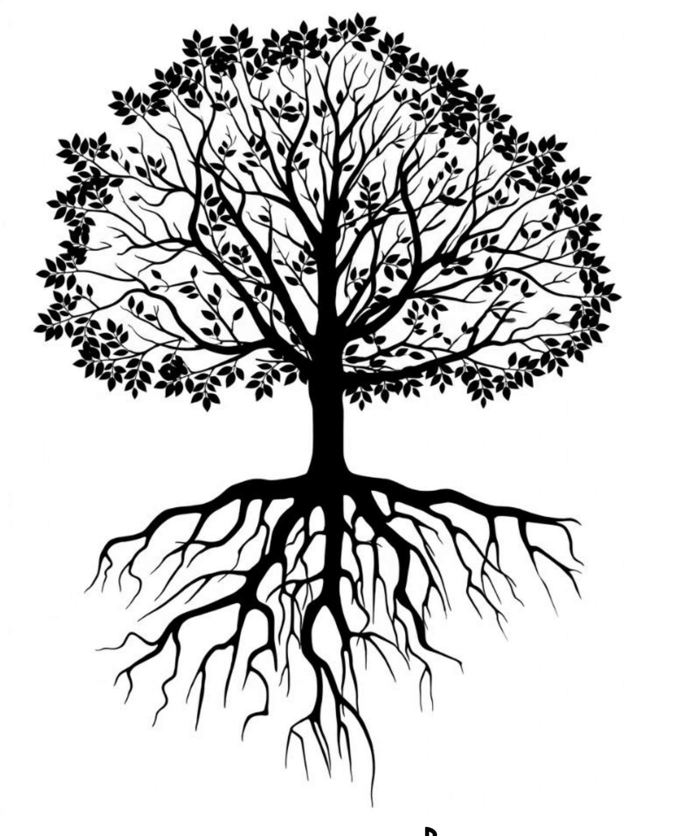

- **හේතු:** අභිධර්ම පිටකයෙහි සෑම තැනකම මෙම වචනය යෙදෙන්නේ "මුල් වෙනවා" යන අර්ථය දීම සඳහාමය.
- **ප්‍රත්‍යය:** මෙහි ප්‍රත්‍යය යනු උපකාරක ධර්මයයි.

ඒ අනුව හේතු ප්‍රත්‍යය යනු මූලිකත්වය ගනිමින් අන්‍ය ධර්මයන්ට උපකාර වන ධර්මයයි. එනම් මූලික උපකාරයයි.

හේතු සය සහ එහි ස්වභාවය

ගසක මුල් පොළොවෙහි තදින් කා වැදී ගස ස්ථාවරව තබා ගන්නාක් මෙන්, සිත අරමුණක තදින් බැඳ තබන හේතු හයකි (6). එම හේතු ධර්මයන් තමන් සමඟ එකට උපදින (සහජාත) සිතට සහ චෛතසිකයන්ටත්, එම සිතින් උපදින රූප (චිත්තජ රූප) වලටත් ශක්තියක් ලබා දෙමින් උපකාරී වේ. ඒ හේතු හය මෙසේ කොටස් දෙකකට බෙදේ:

1. **අකුසල හේතු** : ලෝභය, ද්වේෂය, මෝහය.
2. **කුසල/අව්‍යාකෘත හේතු:** අලෝභය, අද්වේෂය, අමෝහය.

ඔබට මෙහි වෙනස වටහා ගත හැකිද?

මුල් තදින් පිහිටි ගසක් සුළඟට නොසැලී පවතින්නාක් මෙන්, මෙම ලෝභාදී හේතූන් හා මිශ්‍ර වන සිත්, අරමුණෙහි මනාව පිහිටයි. ඔබේ සිත තුළ අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ යන හේතු එක්ව යෙදෙන විට සිත ශක්තිමත්ය. සිත ඇතුළත උපදින මේ මූලික හේතූන් විසින්ම ඔබේ ඒ ඒ මොහොතේ මානසික තත්ත්වයන් සහ හැසිරීම් තීරණය

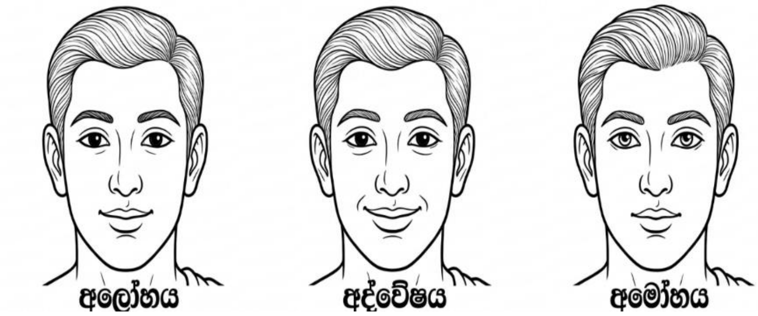

කරනු ලබයි. නමුත් මේ කිසිදු හේතුවක් නැති අහේතුක සිත් ක්‍රියාත්මක වන්නේ වෙනස්ම ආකාරයකටය. ඒවා හරියට ජලය මත පාවෙන, සුළඟින් ඒ මේ අත යන "පාසි" වැනිය. ඒවාට මුල්වලින් ලැබෙන බලවත් පදනමක් නැති නිසා, එවැනි සිත් සිතේ පවතින විට මානසික ස්වභාවය ඉතා දුබල වේ. එනිසා අහේතුක සිත් අරමුණෙහි බලවත්ව නොපිහිටයි. කලක් අරමුණෙහි බැඳී නොපවතියි.

සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේදී යම් කිසිවක ඇතිවීම, පැවැත්ම, දියුණුව, පිරිහීම හෝ විනාශය සඳහා බලපාන පොදු කාරණයට "හේතුව" යැයි කියනු ලැබේ. ශාසනයෙහි ද "හේතුප්පභවා" (එනම් හේතූන්ගෙන් හටගත්) සහ "හේතුප්පටිච්ච සම්භූතං" (එනම් හේතූන් ප්‍රත්‍ය කොටගෙන හටගත්) වැනි පාඨ මඟින් යම් සිදුවීමක එවැනි පොදු කාරණා සහ හේතූන් දැක්වීමට මෙම වචනය යොදා ගනී. අකුසල් මුල් තුළින් පිරිහීමත්, කුසල් මුල් තුළින් දියුණුවත් සැලසෙන බව හේතු ප්‍රත්‍යයේ සැබෑ ස්වභාවයයි.

හේතු ප්‍රත්‍යයේ ස්වභාවය

- **නොසැලී පිහිටීම:** හේතූන් (ලෝභ, දෝස, මෝහ හෝ අලෝභ, අදෝස, අමෝහ) සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන විට, එම සිත සහ ඒ හා බැඳුණු අනෙකුත් චෛතසිකයන් එම අරමුණෙහිම නැවත නැවත උපදිමින් කාලයක් සිත ස්ථාවරව තබා ගනී. මෙයට විශේෂ උත්සාහයක් අවශ්‍ය නොවන අතර, එය හේතූන්ගේ සහජ ශක්තියකි.
- **උදාහරණය (ගසක මුල්):** මහා වෘක්ෂයක මුල් පොළොවට කා වැදී ඇති නිසා සුළඟට ගස නොසැලී පවතින්නා සේ, හේතූන් නමැති මුල් නිසා සිත අරමුණෙහි නොසැලී තදින් පිහිටයි.

ඔබ අද සිටින්නේ කොතැනද යන්න වැදගත් නැත. වැදගත් වන්නේ ඔබ අද දින වගා කරන "හේතූන්" (Causes) මොනවාද යන්නයි. ඔබ අද ඔබේ සිත තුළ අලෝභය (Generosity), අදෝසය (Loving-kindness) සහ අමෝහය (Wisdom) යන කුසල හේතූන් (Wholesome roots) රෝපණය කරන්නේ නම්, හෙට දිනයේ ඔබේ ජීවිතය සාර්ථකත්වයෙන් සහ සැනසීමෙන් පිරී යන බව සහතිකය. අපි මේ ප්‍රත්‍ය හය අපේ ජීවිතවලට කොතරම් බලපෑමක් කරන්නේද යන්න ජාතක කතාවක් ඇසුරෙන් වටහා ගනිමු.

අපණ්ණක ජාතකය:
හේතු ප්‍රත්‍යය අපේ ජීවිත උඩු යටිකුරු කරන හැටි

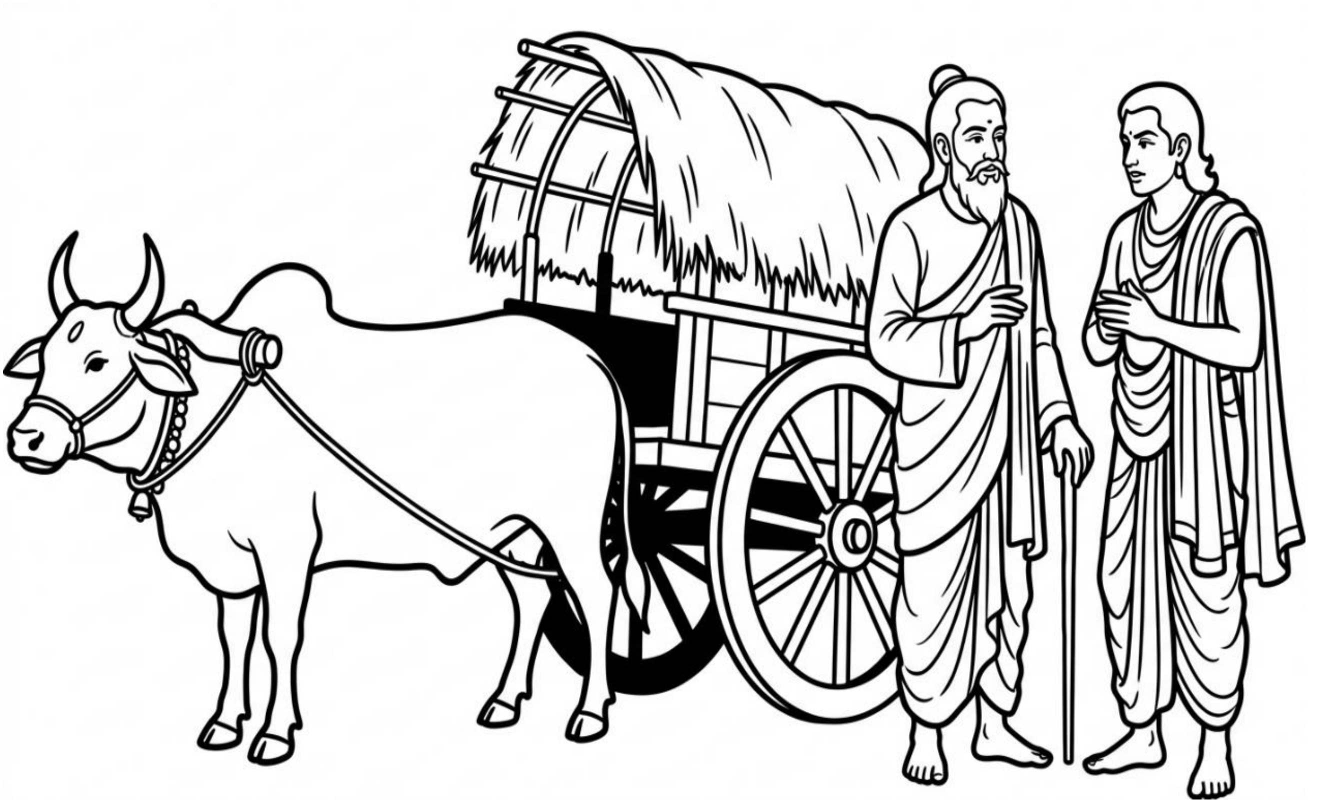

ඈත අතීතයේ බරණැස් නුවර සාත්තු නායකයන් (වෙළෙන්දෝ) දෙදෙනෙක් සිටියහ. එක් අයෙක් ලෝභයෙන් සහ මෝහයෙන් අන්ධ වූ අඥාන වෙළෙන්දෙකි (Deluded Merchant). අනෙක් තැනැත්තා ප්‍රඥාව, ඉවසීම සහ කැපවීම පිරි නුවණැති වෙළෙන්දෙකි (Wise Leader). මේ දෙදෙනාම ගැල් පන්සියය බැගින් අරගෙන මහා කාන්තාරයක් තරණය කරන්න සූදානම් වූහ. එකවර දෙදෙනකු යාමෙන් විය හැකි අර්බුද ගැන කල්පනා කළ බෝසත් වෙළෙන්දා, "අප දෙදෙනාගෙන් කෙනෙක් පළමුව සහ අනෙකා පසු කලෙක යාම සුදුසුය" යි යෝජනා කළේය.

1. පළමුව යාමේ ආශාව

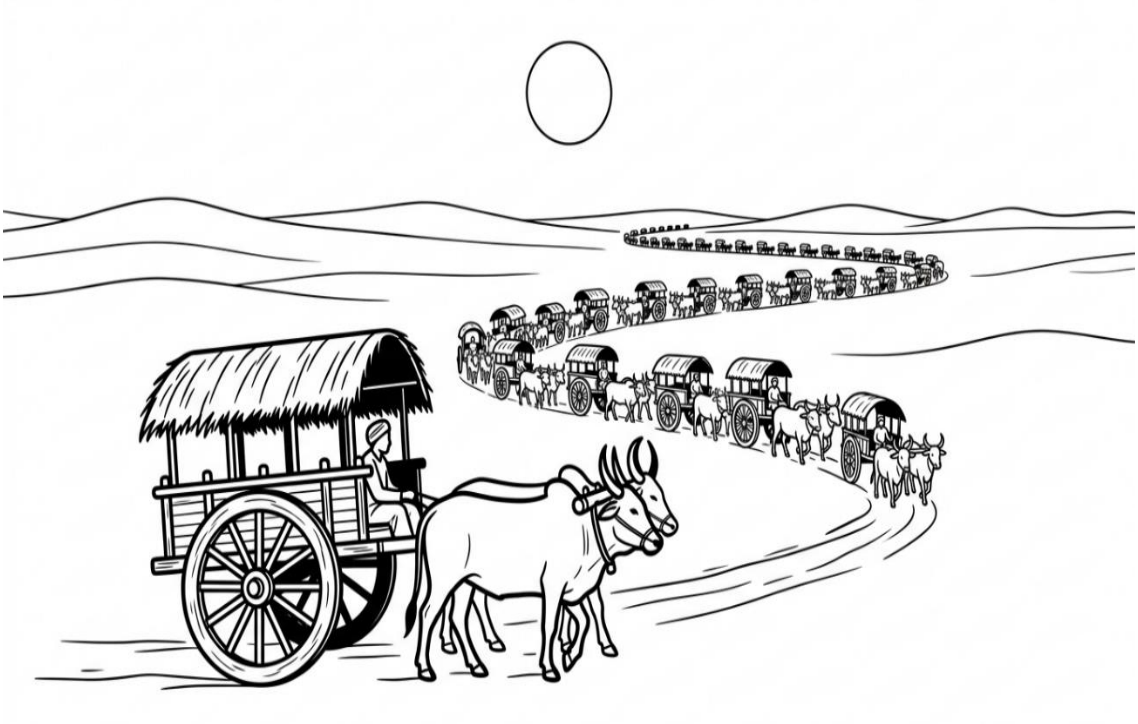

අඥාන වෙළෙන්දා මෙසේ සිතුවේය; "මම කලින් ගියහොත් පාරේ තිබෙන නොඉදුල් තණකොළ ටික මගේ ගොනුන්ට ලැබෙයි. නොඉදුල් වතුර ටික මගේ පිරිසට ලැබෙයි. මඟ දෙපස මල්, පලතුරු සහ අලුත් පලා ජාති අපටම ලැබෙයි. වැඩි මිලකට විකුණා ගැනීමටද හැකියි. එනිසා මමයි ඉස්සර විය යුත්තේ." ඔහුට අවශ්‍ය වුණේ අන් අයට වඩා ඉස්සර වී සියලු ලාභ ප්‍රයෝජන තනිවම අයිති කර ගැනීමටය.

1. ලෝභ මූල සිත (Greed-Rooted Consciousness)

- **කතාවේ අවස්ථාව:** අඥාන වෙළෙන්දා, "මම කලින් ගියහොත් පාරේ තිබෙන නොඉදුල් තණකොළ, වතුර, මල් පලතුරු අපටම ලැබෙයි, වැඩි මිලකට විකුණා ගැනීමටද හැකියි... සියලු ලාභ ප්‍රයෝජන තනිවම අයිති කර ගැනීමට" සිතමින් තණ්හාවෙන් ක්‍රියා කළ අවස්ථාව.

සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨිගත විප්පයුත්ත අසංඛාරික සිත

. **සෝමනස්ස සහගත:** පාරේ ඇති සම්පත් තමන්ටම ලැබෙනවා නේද කියා සිත තුළ හටගත් ප්‍රීතිමත් ස්වභාවයෙන් යුක්ත වීමයි.

. **දිට්ඨිගත විප්පයුත්ත:** මෙතැනදී වෙළෙන්දා මිථ්‍යා දෘෂ්ටියක් නැති බැවින් එය දෘෂ්ටියෙන් තොර හෙවත් විප්පයුත්ත වේ.

. **අසංඛාරික:** බාහිර මෙහෙයවීමක් හෝ පෙලඹවීමක් නැතිව තමන්ගේම කැදරකමින් නිරායාසයෙන්ම උපන් ලෝභී සිතයි.

අඥාන වෙළෙන්දාගේ ලෝභ මූල සිතේ ත්‍රි රාශී විග්‍රහය

1. ප්‍රත්‍ය ධර්ම රාශිය / හේතුව

- **ධර්ම සමූහය:** වෙළෙන්දාගේ සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වූ **ලෝභය** සහ **මෝහය** යන අකුසල හේතූන් (මුල්) දෙක.
- **විස්තරය:** වෙළෙන්දාගේ සිත තුළ තිබූ "සියල්ල තමා සතු කරගැනීමේ අධික කැදරකම" **(1. ලෝභය)** සහ "ඉදිරියේ ඇති අනතුරු වටහා ගැනීමට නොදෙන මුලාව" **(2. මෝහය)** යන මේවා අනෙකුත් ධර්මයන්ට ශක්තිය ලබා දෙමින් මෙහි 'ප්‍රත්‍යය' ලෙස ක්‍රියා කරයි.

2. ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම රාශිය (ඵලය / උපකාර ලැබූ ධර්ම)

- **චිත්තය (1):** වෙළෙන්දා තුළ උපන් "සෝමනස්ස සහගත දිට්ඨිගත විප්පයුත්ත අසංඛාරික" ලෝභ මූල සිත.
- **චෛතසික (16):**
  - සබ්බචිත්තසාධාරණ චෛතසික — 07 (ඵස්ස, වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා, ඒකග්ගතා, ජීවිතින්ද්‍රිය, මනසිකාර)
  - ප්‍රකීර්ණක චෛතසික — 06 (විතක්ක, විචාර, අධිමොක්ඛ, වීරිය, පීති, ඡන්ද)
  - අකුසල සාදාරන චෛතසික — 03 (අහිරික, අනොත්තප්ප, උද්ධච්ච,) **මෝහ** චෛතසිකය ප්‍රත්‍යට අයත් වේ
  - **ලෝභ,** චෛතසිකය ප්‍රත්‍යට අයත් වේ.

    සිත 1 + සබ්බ 7 +ප්‍රකීර්ණ 6 +අකුසල 4+ ලෝභ 1 = 17

    එකතුව සිත සමග 17 ක් ලෙස ගණනය වේ
- **රූප:** එම ලෝභ සිත නිසා වෙළෙන්දාගේ ශරීරය තුළ එකල හටගත්, ලෝභ සහගත චිත්තජ රූප (තීරණ ගැනීම, කතා කිරීම වැනි කායික හා වාචසික හැසිරීම්).
- **විස්තරය:** "මමමයි ඉස්සර විය යුත්තේ" යන ලෝභී සිතුවිලි පද්ධතිය සහ "සියලු ලාභ තනිව ගන්නෙමි" යන වැරදි තීරණය (ඵලය) හේතූන්ගේ උපකාරයෙන් මෙහි උපදී.

3. ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම රාශිය (සූත්‍රගත විග්‍රහය)

- **සිත් (88):** ප්‍රස්තුත ලෝභ මූල සිත (සෝමනස්ස සහගත

දිට්ඨිගත විප්පයුත්ත අසංඛාරික සිත) හැර ඉතිරි සියලු සිත්.

- **චෛතසික (34):** මෙම සිතේ යෙදෙන චෛතසික 18 හැර ඉතිරි සියලු චෛතසික
 (සූත්‍රය: මුළු චෛතසික **52** – (ප්‍රත්‍යෝත්පන්න **16** + ප්‍රත්‍ය **2**) = **34**).
- **රූප:** මෙම සිතින් උපන් චිත්තජ රූප හැර ඉතිරි සියලු රූප (කර්මජ, උතුජ, ආහාරජ රූප සහ අන් සිත්වලින් උපදින චිත්තජ රූප).
  - **නිවන:** අසංඛත ධාතුව.

ජීවිතයට මඟපෙන්වීම: අද සමාජයේ බොහෝ දෙනා අසාර්ථක වෙද්දී, වරක් දෙවරක් නොව, අසාර්ථක වන සෑම වාරයකදීම සිත් තුළ පවත්වන්නේ මෙම ස්වභාවයමයි. යමකුගේ "හදිසිය", "කෑදරකම" සහ "ඊර්ෂ්‍යාව" මෙන්ම අන් අය අභිබවා ජීවත්වීමේ ආශාව නිසා ජීවිතය උඩු යටිකුරු කර ගනියි. මෙහිදී ලෝභය තනිව ක්‍රියා කරන්නේ නැත. ඒ සමඟ මෝහයද යෙදේ. අනුන්ට වඩා ඉස්සර වෙන්න ගොස්, ඉදිරියේ තිබෙන බාධක ගැන කිසිදු විමසීමක් (Critical Thinking) කරන්නේ නැත. තණ්හාව සිතේ වැඩි වන විට මෝහය (Delusion) රජ කරයි. මෝහය සිතේ වැඩි වන විට තණ්හාව රජ කරයි. මේ තමයි අකුසල හේතුවල හැටි. ඔහුට පාරේ තිබිය හැකි අනතුරු පෙනුණේ නැත. ලෝභයට අරමුණ තදින් ගැනීමට මඟ පාදන්නේ මෝහයයි. අරමුණක සැබෑ ස්වභාවය වසා දමා එය මිහිරි ලෙස පෙන්වමින් තදින් ග්‍රහණය කිරීමට මෝහය උපකාරී වේ. මෙතැන මෝහය සහ ලෝභය යන හේතු දෙක මුල් වේ.

කතාව ඉදිරියට: "අධික තණ්හාවෙන් යුත් අඥාන වෙළෙන්දා කාන්තාරය මැදට යද්දී, අමනුෂ්‍යයෝ පිරිසක් හරිම සුන්දර විදිහට වෙස් වලාගෙන ආහ. නෙළුම් මල් පළඳාගෙන, තෙත බරිත රෙදි

ඇඳගෙන, කරුණාවන්ත මුහුණින් යුතුව ඔවුහු මෙසේ කීහ; "මිතුර, ඉදිරියේ මහා වැස්සක් වහිනවා. මඩ වගුරු පිරිලා. වතුර ඕනෑ තරම් තිබෙනවා. මේ බර ජල බඳුන් ඇදලා මොකටද දුක් විඳින්නේ? වතුරවල බර නිසා ගොනුන්ටත් වෙහෙසයි. වතුර ටික හලා දමා සැහැල්ලුවෙන් ඉක්මනින් යන්න. කීය" මෝඩ වෙළෙන්දා වතුර හලන්න නියම කලේය.

ජීවිතයට මඟපෙන්වීම: මතක තබාගන්න, පහසුව සහ ලේසිය ගැන සිතන්නට පොලඹවන්නේ ලෝභී (ලෝභ හේතු ප්‍රත්‍ය) සිතයි. මෙතැනදී ලෝභයට මෝහයද සහාය වෙයි. ලෝකයේ අපට හමුවන බොහෝ ව්‍යාජ අවස්ථා (Fake Opportunities) පැමිණෙන්නේ මේ වගේමය. මිනිසුන්ගේ හිත්වල තණ්හාව උපදවා, ඒ මොහොතේ උපදින මෝහය පාදක කරගෙන අතේ තිබෙන දේත් රවටා ගන්නා පුද්ගලයෝ සිටිති. ඔවුහු පවසන්නේ "වැඩ නොකර සල්ලි හොයන්න පුළුවන්", "උපායෙන් ලාභ ලබන්න හැකියි", "අමාරුවක් නැතුව උපයන්න ක්‍රම තිබෙනවා" වැනි බොරු හීන පෙන්වන මනුෂ්‍යයන් අද සමාජයේත් සිටින බවයි. අඥාන වෙළෙන්දා තමන් සතු එකම රැකවරණය වූ ජලය අහිමි කරගත්තේ, අනුන් කියන පළියට බුද්ධියකින් තොරව කටයුතු කළ නිසාය. ඔබට තේරෙනවාද අකුසල හේතුවල ස්වභාවය කොතරම් භයානකද කියා?

මෝහ මූල සිතේ ත්‍රි රාශී විග්‍රහය

1. ප්‍රත්‍ය ධර්ම රාශිය (හේතුව / උපකාරක ධර්මය)

- **ධර්ම සමූහය:** සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන **මෝහ චෛතසිකය.**

- **විස්තරය:** අමනුෂ්‍යයන්ගේ කේලාම් බස් හමුවේ අඥාන වෙළෙන්දා තුළ ඇති වූ, ඇත්ත සහ බොරුව වෙන් කර වටහා ගැනීමට නොදෙන **මුලාව (මෝහය).** මෙය සෙසු සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් හට ශක්තිය ලබා දෙන මූලික හේතුව ලෙස ක්‍රියා කරයි.

2. ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම රාශිය (ඵලය / උපකාර ලැබූ ධර්ම)

- **චිත්තය (1):** උපෙක්ඛා සහගත උද්ධච්ච සම්පයුත්ත මෝහ මූල සිත.
- **චෛතසික(14):** සබ්බචිත්තසාධාරණ චෛතසික — 07 (ඵස්ස, වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා, ඒකග්ගතා, ජීවිතින්ද්‍රිය, මනසිකාර)
  ප්‍රකීර්ණක — 04 (විතක්ක, විචාර, අධිමොක්ඛ , වීරිය,)
  අකුසල චෛතසික — 03 (අහිරික ,අනොත්තප්ප, උද්ධච්ච)
  මෝහ චෛතසිකය ප්‍රත්‍ය වේ.

සිත 1+ සබ්බ 7+ ප්‍රකීර්ණක 4 + අකුසල 3 = 15

රූප: එම මෝහ සිත නිසා වෙළෙන්දාගේ ශරීරය තුළ හටගත් චිත්තජ රූප/ කාය කර්ම වචී කර්ම රූප (ජල බඳුන් බිඳ දැමීමට අණ කිරීම සහ එවැනි කායික ක්‍රියා).

- **විස්තරය:** "ඉදිරියේ වැසි වසිනවා" යන ව්‍යාජ වදන් සැබෑවක් ලෙස ගෙන, බඳුන් පොළොවේ ගසා විනාශ කිරීමට නියෝග කළ ඒ මෝඩ මානසික ක්‍රියාවලිය සහ කායික හැසිරීම මෙහි ඵලය වේ.

3. ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම රාශිය (අදාල නොවන දේ)

- **සිත් (88):** ප්‍රස්තුත මෝහ මූල සිත (උපෙක්ඛා සහගත උද්ධච්ච සම්පයුත්ත සිත) හැර ඉතිරි සියලු සිත්.
- **චෛතසික (37):** මෙම සිතේ යෙදෙන චෛතසික 15 හැර ඉතිරි සියලු චෛතසික

- සූත්‍රය: මුළු චෛතසික 52 – (ප්‍රත්‍යෝත්පන්න 14 + ප්‍රත්‍ය1) = 37.
- **රූප:** මෙම සිතින් උපන් චිත්තජ රූප හැර ඉතිරි සියලු රූප (කර්මජ, උතුජ, ආහාරජ රූප සහ අන් සිත්වලින් උපදින චිත්තජ රූප).
- **නිවන:** අසංඛත ධාතුව.

කතාව ඉදිරියට: "වතුර සියල්ල හලා දැමූ පිරිසට ඉදිරියේදී හමුවුණේ රත් වූ වැලි කතරක් පමණි. වැස්සක් නැත, වතුර පොදක් නැත. පිපාසයෙන් පීඩිතව, ක්ලාන්තව පිරිස වැටී සිටිද්දී, ගොනුන් ක්ලාන්ත වෙද්දී, අර රූප සුන්දරව සැරසී ආපු අමනුෂ්‍යයෝම සැබෑ ස්වරූපයෙන් පැමිණ ඒ හැමෝම මරාගෙන කෑහ. අන්තිමට ඉතිරි වුණේ සුදු පැහැ ගැන්වුණු ඇටකටු පමණි.

ජීවිතයට මඟපෙන්වීම: මෝහය කියන්නේ මාරාන්තික දෙයකි. ඔබත් මමත් මේ සසර දුක් විඳින්නේ මෝහය නිසයි. තාවකාලික සැපය පහසුව පසුපස ගොස් තමන් සතු ගුණධර්ම සහ සම්පත් පූජා කරන ඕනෑම කෙනෙකුගේ අවසානය මේ වගේම ශෝචනීය වේ. ඔබ හෝ මම යම්කිසි අවාසනාවකට ලක් වුණේ නම්, එතැන තිබුණේ මේ න්‍යායමය, මේ ක්‍රමවේදයමය. එය කවුරුවත් කළ දෙයක් නොව, ඔබේ හෝ මගේ සිතේ උපදින ලෝභ, මෝහ යන හේතු දෙකයි. නමුත් අපි දොස් කියන්නේ අනුන්ටය, ඔවුන් අපව රැවැට්ටුවා කියාය.

3. ද්වේෂ මූල සිත (Hatred-Rooted Consciousness)

- **කතාවේ අවස්ථාව:** වතුර සියල්ල හලා දැමූ පිරිස රත් වූ වැලි කතරේ පිපාසයෙන් පීඩිතව, ක්ලාන්තව බියෙන් වැටී සිටිද්දී, අමනුෂ්‍යයන් සැබෑ ස්වරූපයෙන් පැමිණ ඔවුන්ව මරා කන

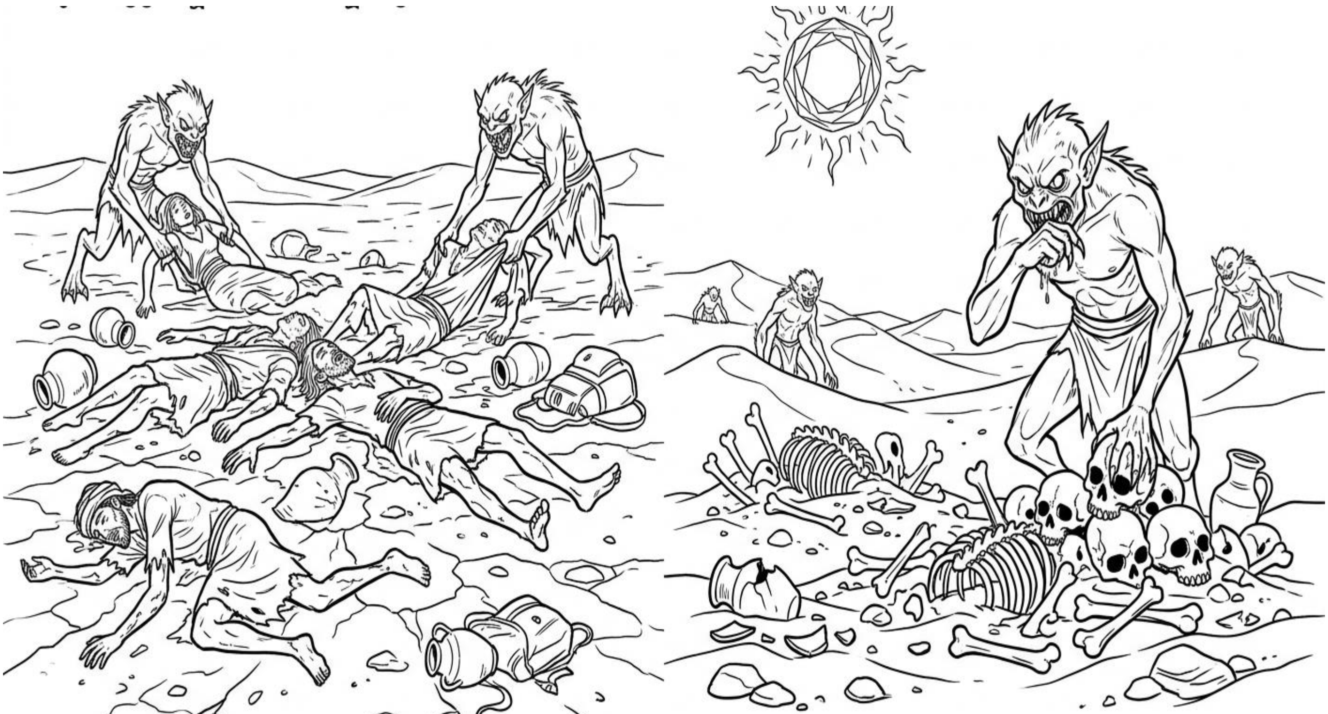

මරණාසන්න මොහොතේ ඇති වූ දැඩි මානසික පීඩාව සහ මරණ බිය.

"දෝමනස්ස සහගත පටිඝසම්පයුත්ත අසංඛාරික" සිත තේරුම: මරණ බිය සහ පිපාසාව නිසා හටගත් දැඩි මානසික දුකෙන් (දෝමනස්ස), තමන් මුහුණ දුන් අවාසනාවන්ත තත්ත්වය කෙරෙහි ඇති වූ දැඩි අකමැත්ත, ගැටීම සහ භය සමඟ (පටිඝසම්පයුත්ත), බාහිර පෙලඹවීමකින් තොරව නිරායාසයෙන්ම හදවත වෙළාගත් (අසංඛාරික) ද්වේෂ සිතයි.

විපතට පත් පිරිසගේ ද්වේෂ මූල සිතේ ත්‍රි රාශී විග්‍රහය

1. ප්‍රත්‍ය ධර්ම රාශිය (හේතුව / උපකාරක ධර්මය)

- **ධර්ම සමූහය:** සිත තුළ ක්‍රියාත්මක වන 1. **ද්වේෂ (පටිඝ) චෛතසිකය. 2 මෝහ චෛතසිකය.**
- **විස්තරය:** පිපාසිතව අසරණ වූ මොහොතේ තමන් මුහුණ දුන් අවාසනාවන්ත තත්ත්වය කෙරෙහි ඇති වූ දැඩි අකමැත්ත, කෝපය සහ මරණ බියයි. මෙම ගැටෙන ස්වභාවය අනෙකුත් සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ට මූලික ශක්තිය දෙමින් 'ප්‍රත්‍යය' ලෙස ක්‍රියා කරයි.

2. ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම රාශිය (ඵලය / උපකාර ලැබූ ධර්ම)

- **චිත්තය (1):** දෝමනස්ස සහගත පටිඝසම්පයුත්ත අසංඛාරික ද්වේෂ මූල සිත.
- **චෛතසික (15):**

සබ්බචිත්තසාධාරණ චෛතසික — 07: (ඵස්ස, වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා, ඒකග්ගතා, ජීවිතින්ද්‍රිය, මනසිකාර)

ප්‍රකීර්ණක චෛතසික — 05: (විතක්ක, විචාර, අධිමොක්ඛ, වීරිය, ඡන්ද) — සටහන: ද්වේෂ සිතේ පීති චෛතසිකය නොයෙදේ.

අකුසල චෛතසික — 03: (අහිරික, අනොත්තප්ප, උද්ධච්ච)

මෝහය සහ **දෝෂය** යන චෛතසික 2 ප්‍රත්‍ය ට අයත් වේ

1 [චිත්ත] + 7 [සබ්බ] + 5 [ප්‍රකීර්ණක] + 3 [අකුසල +] = 16

- **රූප:** එම ද්වේෂ සිත නිසා හටගත් චිත්තජ රූප (භීතියෙන් වෙව්ලීම, විලාප දීම, මුහුණේ ඇතිවන විකෘතිතා).
- **විස්තරය:** රත් වූ වැලි කතරේ මරණ බියෙන් යුතුව පිරිස මානසිකව වැටී සිටි ඒ මරණාසන්න චිත්ත වේදනාව සහ ශාරීරික ක්‍රියාකාරකම් මෙහි ඵලය වේ.

3. ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම රාශිය

- **සිත් (88):** ප්‍රස්තුත ද්වේෂ මූල සිත හැර ඉතිරි සියලු සිත්.
- **චෛතසික (35):** මෙම සිතේ යෙදෙන චෛතසික **17** හැර ඉතිරි සියලු චෛතසික

- (සූත්‍රය: මුළු චෛතසික **52** –(ප්‍රත්‍යෝත්පන්න**15**+ ප්‍රත්‍ය **2** = **35**).
- **රූප:** මෙම සිතින් උපන් චිත්තජ රූප හැර ඉතිරි සියලු රූප.
- **නිවන:** අසංඛත ධාතුව.

3. බෝධිසත්වයන්ගේ ප්‍රඥාව: විමසීම සහ ඉවසීම

කතාව ඉදිරියට:"දැන් බෝධිසත්වයන් වහන්සේ ඒ පාරේම වඩිති. අර අමනුෂ්‍යයෝම පැමිණ එම බොරුවම කීහ. හැබැයි උන්වහන්සේ තුළ තිබුණේ ප්‍රඥාව (Wisdom) සහ ඉවසීම (Patience) යි. උන්වහන්සේ තීරණයක් ගැනීමට කලින් පිරිස රැස් කර මෙසේ ප්‍රශ්න කළහ"

1. "වැසි වලාකුළු තිබෙනවාද?" - "නැත ස්වාමීනි."
2. "සිසිල් සුළඟක් තිබෙනවාද?" - "නැත ස්වාමීනි."
3. "විදුලි කෙටීම් පෙනෙනවාද?" - "නැත ස්වාමීනි."

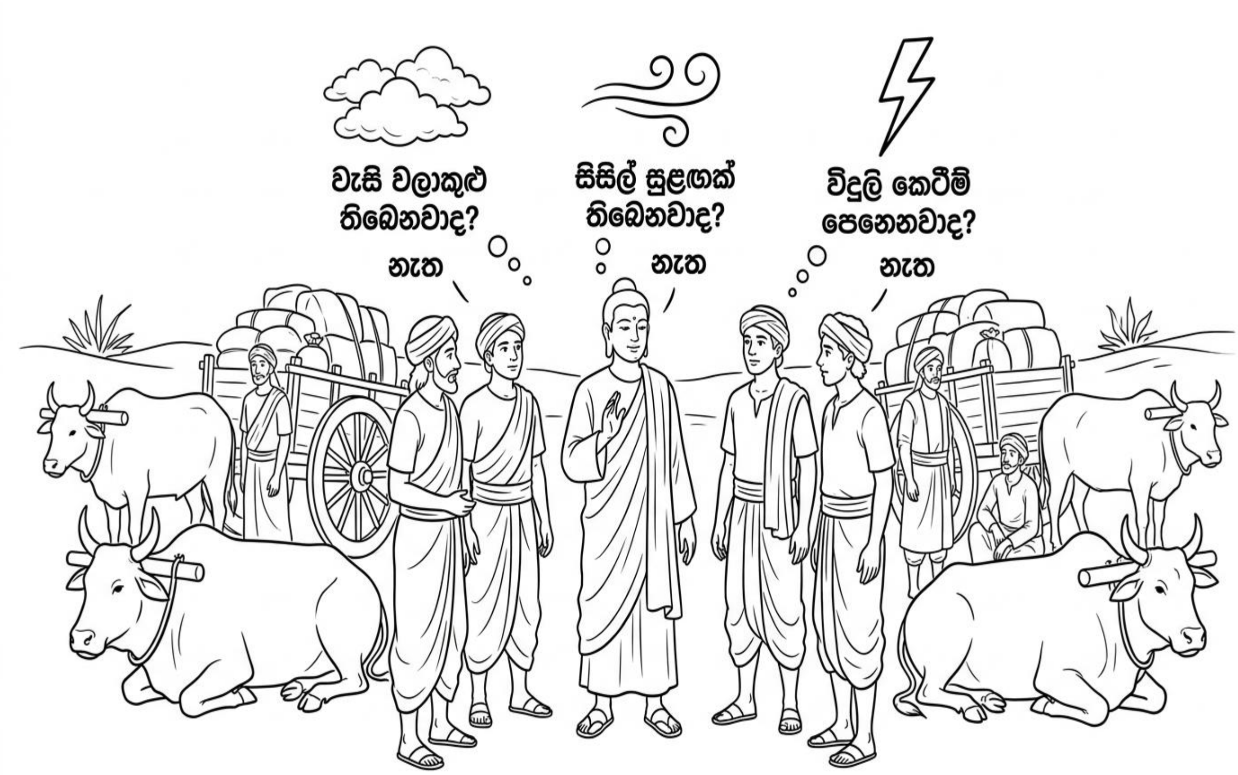

ජීවිතයට මඟපෙන්වීම: සාර්ථක මිනිසා ලෝකය දකින්නේ තමන්ගේ ආශාවන් හරහා නොව, යථාර්ථය (Reality) හරහායි. උන්වහන්සේ තමන්ගේ පිරිස වෙනුවෙන් කැප වූහ. උන්වහන්සේ ලැබෙන ලාභයට, පහසුවට වඩා පිරිසගේ ආරක්ෂාව ගැන සිතූහ.

4. මහා කුසල් සිත (Great Wholesome Consciousness)

- **කතාවේ අවස්ථාව:** බෝධිසත්වයන් වහන්සේ අමනුෂ්‍යයන්ගේ වචන අසා වහාම තීරණ නොගෙන, ප්‍රඥාවෙන් සහ ඉවසීමෙන් යුතුව පිරිස රැස් කර "වැසි වලාකුළු තිබෙනවාද?, සිසිල් සුළඟක් තිබෙනවාද?, විදුලි කෙටීම් පෙනෙනවාද?" කියා බුද්ධිමත්ව යථාර්ථය විමසා බැලූ අවස්ථාව.

උපේක්ෂා සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංඛාරික සිත.

තේරුම: පිරිස බේරාගැනීමේ යහපත් චේතනාව නිසා ඇති වූ මධ්‍යස්ථ සිතින් (උපේක්ෂා), පරිසරය දෙස බලා හේතු-ඵල වටහාගන්නා උසස් ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව (ඤාණසම්පයුත්ත), අනුන්ගේ මෙහෙයවීමක් නැතිව තමන් වහන්සේගේම සහජ ඥානයෙන් (අසංඛාරික) උපන් මහා කුසල් සිතයි.

බෝධිසත්වයන්ගේ මහා කුසල් සිතේ ත්‍රි රාශී විග්‍රහය

1. ප්‍රත්‍ය ධර්ම රාශිය (හේතුව)

- **ධර්ම සමූහය: 1. අලෝභ, 2. අද්වේෂ, 3. අමෝහ** යන කුසල හේතු තුන සහ කරුණා චෛතසිකය.
- **විස්තරය:** පිරිස පිළිබඳව ඇති වූ අනුකම්පාව (කරුණාව) සහ බුද්ධිමත්ව හේතු-ඵල විමසා බැලූ **ප්‍රඥාව** මෙහි ප්‍රධාන හේතූන් වේ.

2. ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම රාශිය (ඵලය)

- **චිත්තය (1):** උපේක්ෂා සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංඛාරික මහා කුසල් සිත.
- **චෛතසික (31):**

සබ්බචිත්තසාධාරණ (07)+ ප්‍රකීර්ණක (05) +ශෝභන සාධාරණ (18) +කරුණා (01) + (සිත) (1) **එකතුව = 32**

අලෝභ, අදෝෂ, අමෝහ චෛතසික 3 ප්‍රත්‍යට අයත් වේ.

- **රූප:** එම කුසල සිතින් උපන් චිත්තජ රූප.

3. ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම රාශිය (අදාල නොවන ධර්ම)

- **සිත් (88):** ප්‍රස්තුත මහා කුසල් සිත හැර ඉතිරි සියලු සිත්.
- **චෛතසික (18):** මෙම සිතේ යෙදෙන චෛතසික 34 හැර ඉතිරි සියලු චෛතසික වේ. (52 - 34 = 18).
- මුළු චෛතසික 52 – (ප්‍රත්‍ය 3 + ප්‍රත්‍යෝත්පන්න 31) = 18
- **රූප:** එම චිත්තජ රූප හැර ඉතිරි සියලු රූප.
- **නිවන:** අසංඛත ධාතුව.

5. අවසාන ජයග්‍රහණය: ගුණධර්මවල මහිමය (The Triumph of Virtue)

බෝධිසත්වයන් වහන්සේ අර අඥාන වෙළෙන්දාගේ ඉතිරි වුණු බඩු බාහිරාදියත් අරගෙන, තමන්ගේ පිරිසත් ආරක්ෂා කරගෙන මහා ලාභයක් ලබමින් කාන්තාරය තරණය කළහ.

අසාර්ථකත්වයේ 'හේතු-ඵල' යාන්ත්‍රණය

අඥාන වෙළෙන්දාගේ විනාශය අහම්බයක් යයි ඔබ සිතන්නේද ? උත්තරය... නැහැ, ඔහුගේ සිත තුළ වැපුරූ 'අකුසල බීජ' (හේතු

ප්‍රත්‍යය) විසින් ක්‍රමානුකූලව අස්වැන්න නෙළා දුන් ආකාරයයි. සිතක් ක්‍රියාත්මක වන්නේත්, එයින් යම් තීරණයක් ගන්නේත් ඒ සිත තුළ මුල් බැසගත් **හේතු** නිසයි. අඥාන වෙළෙන්දාගේ (දේවදත්තගේ) විනාශය පියවරෙන් පියවර හේතු ප්‍රත්‍යයට ගලපමු:

1. තීරණය: "මම ඉස්සර විය යුතුයි" (ලෝභ, මෝහ සහජාත වීම) වෙළෙන්දා සිතුවේ තමන් මුලින් ගියහොත් පාරේ තිබෙන නොඉදුල් තණකොළ, මල් පලතුරු, පලා සහ වතුර තමන්ටම ලැබෙන බවයි.

- **හේතු මුල් වීම:** මෙතැනදී ලෝභ (දැඩි ආශාව) සහ මෝහ (මුලාව) යන හේතු දෙක එකට උපදී.
- **ප්‍රත්‍යය (උපකාරය):** ලෝභය නිසා ඔහුට "වාසිය" විතරක් පෙනුණි. මෝහය නිසා ඒ වාසිය පිටුපස ඇති "අන්තරාය" වැසී ගියේය. මේ හේතු දෙක එකිනෙකට උදව් කරගනිමින් ඔහු තුළ "මම ඉස්සර විය යුතුමයි" යන වැරදි තීරණය ස්ථාවර කළේය. එම අකුසල් සිත් ඉපදීමට ඒ හේතු දෙක බලවත්ව මුල් විය.

2. පිරිස තෝරාගැනීම: "මෝඩ නායකයාට මෝඩ පිරිස"

අඥාන වෙළෙන්දා වටා එකතු වූයේ ඔහු කියන ඕනෑම මෝඩ වැඩකට "එසේය" කියන පිරිසකි.

- **හේතු මුල් වීම:** නායකයාගේ සිතේ තිබූ මෝහය, ප්‍රත්‍ය ධර්මයක් ලෙස ක්‍රියා කරමින් ඔහුට ගැලපෙන අඥාන පිරිසක්ම ආකර්ෂණය කරගත්තේය.
- **සිතේ සකස් වීම:** නායකයාගේ සිතේ තිබූ අකුසල හේතු, පිරිසගේ සිත්වල තිබූ අකුසල හේතු සමඟ ගැලපීම නිසා මුළු කණ්ඩායමම එකම මෝහයක (Collective Delusion) ස්ථාවර විය. විමසා බැලීමේ "අමෝහ" (ප්‍රඥා) හේතුව කිසිවෙකු තුළ ක්‍රියාත්මක වුණේ නැත.

3. "ජල බඳුන් බිඳ දැමීම" මෝහයෙන් උපන් විනාශය

("Delusion: The path to destruction.")

අමනුෂ්‍යයන් වැසි වසින බවට බොරු කී විට, වෙළෙන්දා තමන් සතු එකම රැකවරණය වූ ජල බඳුන් පොළොවේ ගැසීමට නියෝග කළේය.

- **හේතු මුල් වීම:** මෙහිදී මෝහය නමැති මුල අතිශයින් ප්‍රබල විය. "අහසේ වලාකුළු නැතිව වැස්සක් කොහොමද?" කියා බලන ප්‍රඥාව (අමෝහය) ඔහු තුළ කොහෙත්ම තිබුණේ නැත.
- **ප්‍රත්‍යය (උපකාරය):** ඔහුගේ සිතේ තිබූ "ශාරීරික සැපය සෙවීමේ ලෝභය" නිසා, බර ජල බඳුන් හලා දැමීම පහසුවක්

ලෙස මෝහය විසින් පෙන්වා දුන්නේය. ලෝභය සහ මෝහය යන හේතු ප්‍රත්‍යය මුල් වී ඔහුගේ බුද්ධිය සම්පූර්ණයෙන්ම අක්‍රිය කළේය.

4. විනාශය: අකුසල හේතු දෙකක අවසාන ඵලය

පිපාසයෙන් පීඩිතව, පණ නැතිව වැටී සිටි පිරිස සහ ගවයන් අමනුෂ්‍යයන් විසින් භක්ෂණය කරනු ලැබූහ.

- **හේතු මුල් වීම:** මරණාසන්න මොහොතේ ඔවුන්ගේ සිත් තුළ තිබුණේ මරණ බිය සහ ද්වේෂයයි (අකමැත්ත).
- **සිතේ සකස් වීම:** ලෝභයෙන් සහ මෝහයෙන් පටන් ගත් ගමන අවසාන වුණේ ද්වේෂයෙනි. අකුසල හේතු ප්‍රත්‍ය වී සකස් වූ ඒ සිතුවිලි පද්ධතියට ඔවුන්ව ආරක්ෂා කරගැනීමට අවශ්‍ය කිසිදු මානසික ශක්තියක් ලබා දිය නොහැකි විය. ඔවුන්ගේ ශරීර දුර්වල වී අමනුෂ්‍යයන්ට ගොදුරු වීමට මඟ පෑදුවේය.

"විමසුම් සහගත නායකත්වය"
(Analytical and Discerning Leadership)

“කාන්තාරයට ඇතුළු වීමට පෙර සහ මඟදී බෝධිසත්වයන් වහන්සේ තම පිරිසට නිරන්තරයෙන් අවවාද කළේ "තමාගේ අනුදැනුමකින් තොරව ජලය භාවිතා නොකරන්න, ජලය බිඳුවක් හෝ නාස්ති නොකරන්න" ලෙසයි.

- **හේතු මුල් වීම:** බෝධිසත්වයන්ගේ සිතේ තිබූ අමෝහ (Wisdom) හේතුව, උන්වහන්සේගේ වචන සහ ක්‍රියා හරහා
- පිරිසගේ සිත්වලටද නුවණ පහළ වීම පිණිස ප්‍රත්‍ය විය.
- **සිතේ සකස් වීම (Mental Formation):** නායකයාගේ සිතේ තිබූ නොසැලෙන ප්‍රඥාව නිසා පිරිස තුළ ද විශ්වාසය සහ විමසුම් සහගත බව ඇති විය. මෙය මෝඩ වෙළෙන්දාගේ පිරිස තුළ තිබූ අන්ධ භක්තියට වඩා හාත්පසින්ම වෙනස්, හේතු-ඵල දන්නා ස්ථාවර පිරිසක් (Disciplined Team) නිර්මාණය වීමට ප්‍රත්‍ය විය.

බෝසත් වෙළෙන්දාගේ කුසල් සිතේ අලෝභය සහ අමෝහය සමඟ අද්වේෂය මෙසේ ක්‍රියාත්මක විය:

- **අද්වේෂය (Non-hatred):** නුවණැති වෙළෙන්දා තමාගේ වාසිය ගැන පමණක් නොසිතා, තමා පසුපස එන පිරිසගේ ජීවිත සහ යහපත ගැන දැඩිව සැලකිලිමත් විය. අමනුෂ්‍යයන්ට රැවටී වතුර හලා දැමීමට තම පිරිස උත්සාහ කරද්දී ඒ පිරිස කෙරෙහි තරහක් ඇති කර නොගෙන, ඔවුන්ට කරුණු පැහැදිලි කරදී, ඔවුන්ව මරණයෙන් මුදා ගැනීමට අවශ්‍ය මඟපෙන්වීම් කළේ

මේ මෛත්‍රී සහගත "හේතුව" නිසයි.

- **හේතු ප්‍රත්‍යය (Conditionality):** අද්වේෂය නමැති මුල, අලෝභය සහ අමෝහය සමඟ එකට ඉපදී (සහජාතව) සිත අතිශය බලවත් කළේය. මෛත්‍රිය නිසා පිරිස කෙරෙහි වගකීමක් ඇති වූ අතර, ප්‍රඥාව (අමෝහය) නිසා එම වගකීම නිවැරදිව ඉටු කිරීමට අවශ්‍ය තීරණ ගැනීමට හැකි විය.
- **සිතේ ස්ථාවරත්වය:** මෙම කුසල මුල් තුනම (අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ) එක් වූ විට එම සිත "තිහේතුක" (හේතු තුනක් සහිත) සිතක් ලෙස අතිශය ස්ථාවර වෙයි. එම ස්ථාවර බව නිසාම මරණ බිය හෝ කාන්තාරයේ දුෂ්කරතා හමුවේ නුවණැති වෙළෙන්දාගේ සිත නොසැලී පැවතුණි.

හේතුපච්චයෝති නිද්දේසෝ (The Root Condition)

1."හේතු හේතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං හේතුපච්චයේන පච්චයෝ."

2. පදගත සහ සරල සිංහල අර්ථය:

- **හේතු:** ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ (අකුසල් මුල් 3) සහ අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ (කුසල්/අව්‍යාකෘත මුල් 3) යන **හේතු ධර්මයන් සය (6)**,
- **හේතුසම්පයුත්තකානං ධම්මානං:** ඒ හේතු සමඟ එකට යෙදිලා උපදින අනෙකුත් චිත්ත සහ චෛතසික ධර්මයන්ටත්,
- **තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං:** ඒ සිත්වලින් උපදින චිත්තජ රූපවලට සහ (පටිසන්ධි ක්ෂණයේදී) කර්මජ රූපයන්ටත්,
- **හේතුපච්චයේන පච්චයෝ:** (ගසකට මූලික වන මුල් මෙන්), අරමුණෙහි තදින් පිහිටා සිටීමේ ශක්තිය ලබා දෙමින් **හේතු ප්‍රත්‍යයෙන්** උපකාර වේ.

ප්‍රත්‍ය ධර්ම රාශිය (හේතුව): ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ, අලෝභ, අද්වේෂ, අමෝහ යන **හේතු 6** පමණි.

ප්‍රත්‍යෝත්පන්න ධර්ම රාශිය (ඵලය): හේතු සහිත සිත් 71 (සහේතුක සිත් 71), ඒ හා යෙදෙන චෛතසික 52 (හේතු 6 හැර), සහේතුක චිත්තජ රූප සහ පටිසන්ධි සහේතුක කර්මජ රූප.

ප්‍රත්‍යනීක ධර්ම රාශිය (විරුද්ධ ධර්ම): අහේතුක සිත් 18, ඒ හා යෙදෙන චෛතසික 12, අහේතුක චිත්තජ රූප, බාහිර රූප, ආහාරජ රූප, ඍතුජ රූප, ප්‍රවෘත්ති කර්මජ රූප සහ පටිසන්ධි අහේතුක කර්මජ රූප.

විවේකාරාම සේනාසනය
ගොඩකන්ද
කරාපිටිය